

Z HISTORII ROLNICTWA

TEOFIL CICHOCKI (1829—1902) — PIONIER POLSKI W DZIEDZINIE CHEMII ROLNICZEJ I NAUKI O MIKROELEMENTACH

Bez echa minęła przed kilku laty (1952 r.) pięćdziesiąta rocznica śmierci jednego z wybitniejszych polskich przedstawicieli nauk rolniczych XIX w. Teofila Cichockiego. Niedobrze się stało, gdyż uczony ten zasługuje na pamięć. Przekonamy się o tym na podstawie życiorysu, zawierającego najważniejsze dane dotyczące jego działalności w zakresie dydaktyki, pracy badawczej i doświadczeń rolniczego.

Teofil Cichocki urodził się 15. II. 1829 r. w Warszawie, gdzie spędził też swoje najmłodsze lata i odbył studia średnie (Gimnazjum Realne). Już we wczesnym okresie szkolnym wykazał duże uzdolnienia i bardzo wyraźne zamiłowanie do rolnictwa, w szczególności zaś do chemii rolniczej i technologii. Zwrócił tym na siebie uwagę profesora Józefa Bełzy, który wyjednał mu w r. 1850 stanowisko tzw. „preparatora” (wg obecnych pojęć — młodszy asystent) w Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa w Marymoncie. Niebawem po objęciu tego stanowiska został wydelegowany na studia przez dyrekcję Instytutu Marymonckiego do założonej w r. 1847 Akademii Rolniczej w Prószkowie koło Opola.

Powrót Cichockiego z Prószkowa do Marymontu zbiegł się z wielkimi reformami, jakie na terenie uczelni Marymonckiej przeprowadzał od 1853 r. Seweryn Zdzitowiecki, który objął kierownictwo I. G. W. i L. po zemerytowanym Michale Oczapowskim. W toku tych reform ustąpił Józef Bełza (1858), przekazując wykłady chemii Cichockiemu.

Zdzitowiecki niedługo sprawował funkcję dyrektora I. G. W. i L. Oplątany siecią intryg został przeniesiony na emeryturę już w 1859 r. W tymże roku opuścił Marymont Cichocki, którego stosunki z następcą Zdzitowieckiego, Stanisławem Przyszańskim nie ułożyły się pomyślnie. Tak więc Cichocki pozostawał na stanowisku profesora Marymontu tylko jeden rok.

Lata 1858—1862 stanowią dla Cichockiego okres bardzo urozmaiconej działalności naukowo-badawczej, pedagogicznej i publicystycznej. Kieruje on wtedy Pracownią Chemiczną Towarzystwa Rolniczego w Królestwie Polskim. Wykłada w kilku szkołach warszawskich. Pisuje wielką ilość artykułów treści przyrodniczej do „Gazety Codziennej”, „Gazety Rolniczej”, „Gazety Warszawskiej”, „Ko-

respondenta Rolniczego”, „Dziennika Warszawskiego”, „Biblioteki Warszawskiej”, „Przyrody i Przemysłu”, „Biblioteki nauk przyrodniczych”, „Biblioteki rzemieślnika polskiego” i „Roczników Gospodarstwa Krajowego”.

W roku 1862 zostaje powołany na Katedrę Technologii Chemicznej świeżo utworzonego Instytutu Politechnicznego i Rolniczo-Leśnego w Puławach.

Instytut ten funkcjonował normalnie bardzo niedługo, gdyż po wybuchu powstania styczniowego zostało zawieszona przyjmowanie studentów. Instytut Politechniczny funkcjonuje jednak jeszcze szereg lat jako placówka naukowo-badawcza. Cichocki uzyskuje stypendium rządowe i wyjeżdża do Niemiec i Francji dla zapoznania się z organizacją rolniczych zakładów naukowych w tych krajach. Po powrocie z zagranicy udoskonala przy współpracy prof. Władysława Dudrewicza i laboranta (asystenta) Antoniego Orłowskiego założoną przy uczelni puławskiej w 1862 r. Centralną Pracownię Chemiczną, nadając jej charakter zbliżony do obecnych stacji chemiczno-rolniczych. Pracownia ta, pomyślana jako placówka badawcza i zarazem usługowa, uzyskuje aprobatę Kuratorium Okręgu Naukowego Warszawskiego z dn. 30. XI. 1867 r.

Zakres działalności owej „Pracowni” był niezmiernie szeroki. Zajęto się m. in. badaniem wód zdrojowych (głównie Busko), analizą gleb i rud, określaniem składu chemicznego nawozów, zawartością rozmaitych składników w paszach i całkowitą analizą szeregu ziemiopłodów. Olbrzymim sukcesem było wykrycie przez Cichockiego fluoru w popiele gryki. Niestety cenny ten wkład naszego uczonego do nauki o mikroelementach został szybko pogrążony w niepamięci.

Pracownia ta istniała oficjalnie przez blisko dwa lata, tj. do chwili reorganizacji Instytutu Puławskiego (1869). Przyczyniła się ona w dużym stopniu do popularyzacji wśród społeczeństwa polskiego nie tylko agrochemii, ale i gleboznawstwa.

W roku 1869 uczelnia puławska została przekształcona w Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa. Cichocki został mianowany docentem (profesorem nadzwyczajnym) Technologii Chemicznej Rolniczej i Leśnej tego Instytutu.

Początkowo warunki pracy w Instytucie Puławskim układały się bardzo pomyślnie. Pierwszym dyrektorem Instytutu G. W. i L. był Iwan Tiutczew, znany postępowiec i wielki przyjaciel Polaków. Niestety następca jego Bazyli Dobrowolskij stworzył takie stosunki, które doprowadziły wielu wykładowców do ustąpienia ze swych

stanowisk. Teofil Cichocki opuścił uczelnię w 1882 r., uzyskując szczęśliwie emeryturę.

Podczas pełnienia funkcji profesora puławskiego I. G. W. i L. opublikował Cichocki wiele prac syntetycznych i artykułów w „Encyklopedii Rolnictwa”, „Encyklopedii Orgelbranda” i w „Zapiskach Nowoaleksandrijskiego (Puławskiego) Instytutu Sielskiego Choziajstwa i Liesowodstwa”. Ponadto współpracował z Feliksem Erlickim przy opracowywaniu „Rysu historycznego instytutów rolniczo-leśnych w Królestwie Polskim”. Warto podkreślić, że w czasie swego pobytu w Puławach (1862—1882) kierował biblioteką naukową uczelni i położył wielkie zasługi w jej kompletowaniu.

W latach 1882—1885 zajmuje się Cichocki wyłącznie przygotowaniem do druku opracowań własnych i przekładów z języków obcych. Praca ta nie zadowalała go jednak całkowicie. Dlatego też przyjmuje skwapliwie zaofiarowane mu w 1886 r. stanowisko tzw. „amelioratora” (organizatora, urządzeniowca) dóbr Sobieszyn nad Wieprzem, gdzie z właściwym sobie zapałem przystępuje do organizowania stacji doświadczalnej i chemiczno-rolniczej. Stacją Sobieszyńską kieruje szereg lat osobiście, chociaż wykracza to poza jego właściwe zadania, obejmujące sprawy natury organizacyjnej. Drukuje wtedy wiele sprawozdań z prac doświadczalnych i spostrzeżeń poczynionych w Sobieszynie. Wszystkie sprawozdania zostały zamieszczone w „Gazecie Rolniczej” (lata 1887—1893).

W 1892 r. (l. VII) przekazuje Teofil Cichocki swój zakład Antoniemu Sempolowskiemu, który jako człowiek młodszy i jako rzeczywisty specjalista w dziedzinie hodowli roślin lepiej mógł podjąć obowiązek doświadczalnika. Przekazanie to było zgodne z wolą Cichockiego zdającego sobie sprawę ze znaczenia specjalności następcy. Następcy temu nie odmawia zresztą swej pomocy i przenosząc się do Brzozowej koło Sobieszyna nadal sprawuje bezinteresownie pieczę nad zakładem Sobieszyńskim.

Teofil Cichocki zmarł 10. IX. 1902 r. w Januszówce koło Sławuty na Wołyniu, gdzie przebywał w odwiedzinach u córki. Ciało jego przewieziono do Sobieszyna i złożono na tamtejszym cmentarzu.

Wprawdzie nie uczciliśmy w swoim czasie pięćdziesiątej rocznicy śmierci tego uczonego, ale obecnie przypada inna rocznica, związana ściśle z jego pamięcią. Otóż przed stu laty (1858 r.) zapadła uchwała Towarzystwa Rolniczego w Królestwie Polskim o powołaniu do życia Pracowni Chemicznej. Jak już wspominaliśmy, kierownikiem tej Pracowni (która odegrała dużą rolę w rozwoju wiedzy rolniczej w Polsce, chociaż istniała zaledwie do połowy 1862 r.) został właśnie Teofil Cichocki.